

WERK-VELD-WERK

NA HET UITVOEREN VAN EEN UITGEBREID LITERATUURONDERZOEK OVER DE POTENTIËLE ROL VAN VERSTORENDE EN AVERSIEVE MAATREGELEN IN HET WOLF-VEE-CONFLICT, MONITORT THAANA VAN DESSEL NU DE WOLVENPOPULATIE IN EEN GEDEELTE VAN DE ZWITSERSE JURA OM MEER TE LEREN OVER GEDRAGSECOLOGIE EN OM AANVALLEN OP VEE TE VOORKOMEN.

Thaana met zeldzame Akhal-Teke paarden die zij in Estland bestudeerde tijdens haar Bachelor thesis. Foto Thaana Van Dessel

THAANA VAN DESSEL

Niet vóór of tegen, maar hoe gaan we samen verder?

TEKST TIS VOORTMAN FOTO'S THAANA VAN DESSEL (tenzij anders vermeld)

▲ In Zwitserland lopen koeien vaak los rond in een groot gebied. Dat vraagt om een andere beschermingsaanpak dan in bijvoorbeeld Nederland.

Kun je wat vertellen over je achtergrond en hoe je in dit werkveld terecht bent gekomen?

In mijn jeugd heb ik veel tijd in de natuur en tussen de dieren doorgebracht, en ik heb altijd een interesse gehad in hoe mensen en dieren samenleven. Als kind woonde ik een paar jaar in verschillende Aziatische landen, waaronder India. Daar zijn wilde dieren, zoals apen, olifanten, halfwilde koeien, giftige slangen en grote carnivoren, deel van het dagelijkse (samen)leven. Het maakte behoorlijk indruk op me toen ik als jong meisje in de Himalaya een volwassen paard tegenkwam dat als veulen aangevallen was door een sneeuwluipaard en een groot litteken op de hals had. Of toen een

grote mannetjesaap tegenover me kwam zitten en zijn tanden liet zien. Ik vond het interessant en inspirerend om te zien hoe de lokale bevolking omging met de wilde dieren rondom hen. Toen ik jonge tiener was, verhuisden wij naar Frankrijk. Daar ging ik soms dagenlang met een herder op pad. Ook werkte ik veel met paarden en begeleidde ik ritten in de bergen. Het was voor mij duidelijk dat ik met dieren wilde werken, maar in deze tijd dacht ik nog dat dat alleen mogelijk was door dierenarts te worden. Na mijn middelbareschooltijd nam ik twee tussenjaren om op verschillende Europese boerderijen te werken, voornamelijk met paarden, maar ook met ander vee. Dit werk heb ik voortgezet tijdens mijn studie.

- ▶ Een wolvendrol en een wolvenspoor tegengekomen tijdens veldwerk in Zwitserland. De drol werd verzameld en gebruikt voor DNA-monitoring.

Eigenlijk zijn wolven van jongs af aan onderdeel van mijn leven geweest en is mijn passie voor deze dieren altijd blijven groeien. Ik groeide op in een omgeving met veel wolfshonden zoals Malamutes, die huilten als wolven, soms in roedels weglieden, en ook wel eens schapen doodden. In mijn vrije tijd las ik veel over wolven en bleef op de hoogte van de ontwikkelingen rondom wolvenmanagement. Tijdens mijn bachelor in de richting dierenzorg en gedrag, deed ik een klein projectje in Zuid-Frankrijk waar ik twee dagen wolven in een wildpark observeerde, dat vond ik heel inspirerend. Toen ik begon aan mijn master in de richting gedragsecologie, realiseerde ik me dat het mogelijk was om me in mijn studie echt te richten op onderzoek naar wolven. Daar ben ik toen vol voor gegaan.

Wat maakt de wolf, en het wolf-vee-conflict, zo interessant?

De wolf roept veel emoties op, zowel positief als negatief. Het lijkt alsof iedereen een mening heeft over het onderwerp, of dat nu op kennis is gebaseerd of niet. Vaak neemt men een extreem standpunt in, wat erg polariserend werkt. Dat de media er zo bovenop zitten, helpt ook niet mee. De soort wordt zowel geïdealiseerd als gedemoniseerd, en binnen die beide kampen gaan er onjuiste verhalen rond. We kennen van oudsher sprookjes waarin de wolf kindjes komt opeten, maar ook nu krijg ik nog heel regelmatig de vraag of het gevaarlijk is om in een bos te wandelen. Voor velen is het

niet bekend dat wolven in principe geen gevaar vormen voor mensen. De discussie over de wolf is ingewikkeld, maar daardoor ook juist erg interessant.

Ondanks dat ik op dit onderwerp ben afgestudeerd en me er al jaren mee bezig houd, blijft het een complexe discussie en ook voor mij lastig om er een mening over te vormen. Ik vind het belangrijk dat er bescherming is voor de wolf, maar ik ken en begrijp ook goed de kant van veehouders. Voor mij gaat het niet om het kiezen van een kant, maar juist om het vinden van een middenweg. Ik wil geen extreem standpunt innemen, maar nadenken over hoe we samen verder kunnen.

Tijdens jouw masterstudie deed je onderzoek naar methoden om wolf-vee-conflict te voorkomen. Kun je hier wat meer over vertellen?

In mijn onderzoek heb ik mij gericht op gedragsmatige methoden die wolf-vee-conflict kunnen voorkomen. Het gaat dan dus niet om afschieten, sterilisatie of translocatie (verplaatsing) van wolven, maar om maatregelen die wolven afschrikken, zoals het gebruik van schrikdraad of kuddebeschermingshonden. Je kunt hierin twee

categorieën onderscheiden. De eerste zijn ‘verstoring maatregelen’, zoals bijvoorbeeld het gebruik van geluiden, flikkerende lichten, en wapperende vlaggen. Deze methoden spelen in op neofobie: angst voor alles wat nieuw is. De tweede categorie zijn ‘aversieve maatregelen’, waarbij een vervelende prikkel wordt toegediend bij ongewenst gedrag. Hier kun je denken aan het gebruik van een schrikdraad dat een elektrische shock geeft. Kuddebeschermingshonden vallen eigenlijk in beide categorieën: zij kunnen zowel afschrikkend werken (‘verstoring’), als dat ze wolven kunnen bijten of zelfs doden (‘aversief’). Beide methoden hebben als doel om de wolf aan te leren dat er bepaalde kosten kunnen hangen aan het aanvallen van vee.

Het is belangrijk ons te realiseren dat wolven zich er helemaal niet van bewust zijn dat vee doden niet mag. Dat is een regel die door de mens is opgezet. Het is dan ook aan de mens om duidelijk te maken aan de wolf dat die regel bestaat. Voor de wolf is een kudde schapen een heel gemakkelijke manier om aan voedingsstoffen te komen. Veedieren staan bijna altijd op dezelfde plek, zullen niet of nauwelijks (kunnen) vluchten of zich afweren, en zijn bovendien

▲ Een jonge kuddebeschermingshond met een beschermende halsband in Griekenland.

▶ Een kuddebeschermingshond bij geiten die Thaana hoedde in de Griekse bergen.

◀ Vee in Zwitserland.

verstoringe maatregelen efficiënt kunnen zijn in het afweren van wolven uit kuddes vee. Ik zie daar echt veel potentie: het natuurlijke gedrag van wolven proberen te begrijpen, en dat tegen hen gebruiken om aanvallen op vee te voorkomen.

Waar werk je momenteel en hoe zien jouw werkdagen eruit?

Sinds juni werk ik in Zwitserland als onderzoeker bij een stichting die vanuit de Zwitserse overheid de opdracht heeft gekregen om de wolvenpopulatie in een gedeelte van de Jura te monitoren. Ook staan wij boeren bij om hun vee, voornamelijk koeien, te beschermen tegen aanvallen van de wolf. Een combinatie van populatiemonitoring en conflictmanagement dus. Ons werkgebied beslaat 900 km², hier leven momenteel vier roedels. Mijn werkzaamheden hangen af van het seizoen en zijn behoorlijk divers. Zo zijn we afgelopen zomer met het team het veld in gegaan voor zogenaamde 'howling surveys'. We reproduceren zo nauw mogelijk het geluid van een huilende wolf – sommige collega's zijn daar heel goed in – en wachten dan of we een reactie horen. Natuurlijk reageren wolven niet altijd, maar als ze reageren kun je deze methode goed gebruiken om uit te vinden of er pups zijn in een bepaald gebied. Wanneer pups een andere wolf horen huilen en hun ouders huilen mee, dan kunnen zij zich niet inhouden en zullen ook gaan meehuilen. Het verschil in geluid tussen een volwassen wolf en pup is goed hoorbaar, dus op die manier krijgen we een beeld van óf er pups zijn en waar ze zich ongeveer bevinden. Verder werk ik vooral heel veel met cameravallen, die worden door beweging in beeld getriggerd om een

video-opname te maken. In ons onderzoeksgebied hebben we zo'n 200 camera-vallen staan. Wekelijks haal ik een deel van de camera's leeg en bekijk alle opgenomen video's. Hieruit verkrijgen we belangrijke informatie over de wolvenroedels en waar ze zich bevinden. Daarnaast is dit ook een methode om te zien of er wolvenparen ontstaan, pups in de roedels zijn, en geeft het ons de mogelijkheid om het gedrag van de wolven te bestuderen. Goed contact met veehouders in de omgeving is een essentieel onderdeel van mijn werk. Ook hun waarnemingen helpen ons om te achterhalen waar de wolvenroedels zijn.

vaak erg goed gevoed. De rekensom is dan snel gemaakt: weinig energie nodig om deze prooi te vangen, ten opzichte van relatief veel energie (in de vorm van voedingsstoffen) eruit kunnen halen. Waarom zou je daar als wolf niet voor kiezen? De grote uitdaging voor de mens is om de wolf te laten ervaren dat de hoeveelheid energie die nodig is om op vee te jagen te groot wordt, of het risico dat het met zich meebrengt te hoog. Als dat lukt zullen wolven gaan kiezen voor een alternatieve prooi in de vorm van wilde dieren.

Wolven zijn erg intelligent en leven bovendien in een sociaal systeem, de roedelstructuur, waarin informatie met elkaar wordt gedeeld. Er is een Amerikaanse studie die laat zien dat een gezenderde wolf die door een elektrische shock op de hals werd geraakt wel twee maanden niet meer terug kwam in hetzelfde gebied. Daarnaast bleven alle andere leden van de roedel daar kennelijk óók weg. Er is helaas nog maar weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan in echte managementsituaties, maar er zijn wel tekenen dat aversieve en

▲ Oude botten van een wilde prooi in Zwitserland.

Wanneer er een melding van verstoring of aanval op vee is geweest, kunnen wij besluiten om 's nachts op pad te gaan om de betreffende kudde te beschermen. Met een infraroodcamera zitten we tussen de koeien en speuren de omgeving af op naderende wolven, die op het beeldscherm wit oplichten door de warmte die zij uitstralen. Wanneer een wolf de duidelijke intentie heeft om de kudde aan te vallen, schieten we een nep-kogel en een soort vuurwerk af. De dubbele knal en het felle licht schrikken de wolf af, en zorgen dat zij hun aanval associëren met angst. Uiteindelijk is het de bedoeling dat wij al onze waarnemingen en opgedane informatie samenvatten in een rapport en dit naar de overheid opsturen. Daarnaast communiceren wij over ons onderzoek naar wolfgedrag en -ecologie in wetenschappelijke artikelen.

◀ Een wolf loopt langs één van de cameravallen. Foto Anouck Strahm – Association MiddleWay